נטלו במפה. פירש בקונטרס משום נקיות ובחנם פירש כן דרבי לדוק כהן הוה כדמוכח פ' מי שמתו (ברכות דף יט:) ובסוף פרק כל פסולי המוקדשין (בכורות דף לו.) והיה אוכל על טהרת תרומה וידיים הן ופוסלות את התרומה שזו היא אחת מי"ח דבר דבפ"ק דשבת (דף יד.) לאפי' פחות מכביצה מקבל טומאה כדמוכח פרק שני דמס' טהרות (מ"ח) דתנן אין בו כביצה הוא טמא והכל טהור: **ולא** בירך אחריו. סבר לה כרבי יהודה דפרק שלשה שאכלו (ברכות דף מט:) דדרש ואכלת ושבעת וברכת אכילה שיש בה שביעה והיינו כביצה ורש"מ פליג ואמר דמברכין בכזית וגראה הלכה כוותיה מדאמרי' פרק כילד מברכין (שם דף לח: ושם) א"ר חייא בר אבא אמר רבי ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מלוח ובירך עליו תחלה וסוף ועוד אמרי' פרק שלשה שאכלו (שם דף מח. ושם) א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן לעולם אינו מוציא רבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן[א] וכן אמר רב הונא בר יהודה משמיה דרב ומתוך הירושלמי משמע דבברייה לא בעינן כזית דאפילו פרידה אחת של ענב או פרידה אחת של רימון טעונה ברכה לפניה ולאחריה והכי איתא בירושל' בריש כילד מברכין ר' יוחנן נסב זיתא וברך לפניו ולאחריו והוה ר' חייא בר אבא מסתכל ביה ואמר ליה ר' יוחנן בבלאה מה את מסתכל בי ליית לך כל שהוא ממין שבעה טעון ברכה לפניו ולאחריו אית ליה ומה לריכא ליה מפני שגרעינתו ממעטתו ולית ליה לרבי יוחנן שגרעינתו ממעטתו מה עבד ליה ר"י משום בריה מילתיה דרבי יוחנן אמרה שכן אפילו פרידה אחת של ענב או פרידה אחת של רימון שהיא טעונה ברכה לפניו ולאחריו ובהש"ס שלנו יש כעין מעשה זה פרק כילד מברכין (שם דף לח:) דא"ר חייא בר אבא אני ראיתי את ר' יוחנן שאכל זית מלוח ובירך עליו תחלה וסוף א"ל ר' ירמיה לר' זירא היכי בריך ר' יוחנן אזית מלוח כיון דשקליה לגרעינתיה בגר ליה שיעורא אמר ליה מי סברת כזית גדול בעינן ביצוי בעינן וההיא זית דאתא לקמיה דר' יוחנן זית גדול הוה דאע"ג דשקליה לגרעינתיה פש ליה שיעורא והשתא אי הוה עובדא דהש"ס שלנו היינו ההיא דירושל' א"כ חולק על שלנו ולא סמכינן עליה מדלא שני ליה משום דבריה הוא אבל שמא שני מעשים היו והיא דירושל' היה זית שלם ואכלו עם הגרעין דהוי בריה אבל ההוא דהש"ס שלנו לא היה בו גרעין שכן סתם זית מלוח בלא גרעין הוא ולא הוה בריה ולהכי הוצרך לתרץ דגדול היה וזית דירושלמי קטן מזית ביצוי היה והרולה להוציא עצמו מספיקא צריך שיאכל כזית אפילו בדבר שהוא בריה ודוקא לענין ברכה שלאחריה אבל לפניו מברך אפי' פחות מכזית בכל דבר[ב] דלפניו לא בעינן שיעור דאסור ליהנות בעוה"ז בלא ברכה כדמשמע מעובדא דר' לוזק דקאמר ולא צריך אחריו כדפרי' משום דסבר לה כר' יהודה משמע הא לפניו בירך וכן פירש בקונט' ואמרינן בירושלמי בתחלת פרק כילד מברכין כל שאומר עליו שלש ברכות אומר לפניו המוציא לחם מן הארץ וכל שאין אומר עליו ג' ברכות אין אומר עליו המוציא לחם מן הארץ התיבון הרי פחות מכזית דאין אומר עליו שלש ברכות מעתה לא יאמרו לפניו המוציא לחם מן הארץ הא א"ר יעקב בר אחא נשאר מיינים נברכא פי' לא אתא לאכל בין דבר שיש בו כשיעור אלא אתא לאכל בין פת לשאר מאכל של חמשת המינים כגון מעשה קדירה שאין מברכין אחריו ג' ברכות וכן כובא דאתרעא ופת הבאה בכיסנין כי לא קבע סעודתיה עילויה ופת אורז ודוחן שאין מברכין אחריהם שלש ברכות אין אומרים עליהם המוציא לחם מן הארץ ואע"ג דברים כילד מברכין (שם דף לה. ושם) נפקא לן ברכה בתחלה בק"ו מבסוף כשהוא שבע מברך כשהוא רעב לא כ"ש מ"מ לא שייך למימר דיו ובמשהו מברך בתחלה אע"ג דלא מברך בסוף דאותו ק"ו אינו אלא גזרה בעלמא[ג] דברכה לפניו לאו דאורייתא כדתנן פרק מי שמתו (שם דף כ:) בעל קרי על המזון מברך לאחריו[ד] ואינו מברך לפניו[ה] וכן בפ' היה קורא (שם דף מז. ושם) תניא הפועלים שהיו עושין מלאכה אצל בעל הבית אוכלין פתן ואין מברכין לפניה אבל מברכין לאחריה שתי ברכות ולענין שהיה נראה שמברכין אכזית יין על הגפן ועל פרי הגפן אע"ג דלגבי יה"כ לא הוי שיעור משום דבפחות ממנה לוגמא כדאמר פ' בתרא דיומא (דף עג: ושם) לא יגפינן מיניה ברכת היין לאחריו[ו] תדע דלענין אכילה הוי שיעורא ביום הכפורים כדאתבת ולענין ברכה מיחייב לאחריו בכזית דהלכה כרבי מאיר דפריש"ת ואית למ"ד לענין קידוש דא"ל מלא לוגמא הלכך לברך אחריו נמי יכול להיות דלא בעי מלא לוגמא ומיהו קצת היה נראה לדקדק דמודי ר' מאיר בשתיה דבעי כביצה דבפרק שלשה שאכלו (ברכות דף מט. ושם) דריש ר"מ ואכלת זו אכילה ושבעת זו שתיה ואכילה בכזית ור' יהודה דריש ואכלת ושבעת זו אכילה שיש בה שביעה ואי זו זו כביצה וכיון דנפקא לן לר"מ בעי כביצה דלא הוי שביעה בפחות ושמא יש לחלק בין שתיה לאכילה דדלמא שביעה בשתיה הוי בפחות מכביצה וכל הני שיעורין דרבנן נינהו כדמוכח פרק מי שמתו (שם דף כ: ושם) דאמרי' הכא במאי עסקינן דאכל שיעורא דרבנן[ז] ולענין ברכה דלאחריו לא מצינו שום שיעורא אלא כזית לר"מ וכביצה לר' יהודה וקרא אסמכתא בעלמא דמדאורייתא בעינן שביעה גמורה והא דאמרי' פרק שלשה שאכלו (שם דף מח.) שמעון בן שטח לגרמיה הוא דעבד ז) משמע דאינו מוציא אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית הא בכזית דגן מוציא אע"פ שהמלך והמלכה מסתמא אכלו כדי שובען לא דמי גדול דרבנן לקטן דרבנן דלא מפיק דאורייתא דהא גדול אפילו לא אכל כלל היה ראוי (להו) להוציא אחרים[ח] וכן פירש שם בקונטרס: ואמרו

ואינו אוחז בקציצה דברי רבי יעקב וחכמים אומרים ישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע וכמה שינת עראי כדי הילוך מאה אמה אמר רב [א]אסור לאדם לישן ביום יותר משינת הסוס וכמה שינת הסוס שיתין נשמי אמר אביי שנתיה דמר כדרב ודרב כדרבי ודרבי כדדוד [ב]ודדוד כדסוסיא ודסוסיא שיתין נשמי [ג]אביי הוה ניים כדמעייל מפומבדיתא לבי כובי קרי עליה רב יוסף [ו]עד מתי עצל תשכב מתי תקום משנתך ת"ר הנכנס לישן ביום רצה חולץ רצה מניח בלילה חולץ ואינו מניח דברי רבי נתן רבי יוסי אומר הילדים לעולם חולצין ואינן מניחין מפני שרגילין בטומאה לימא קסבר רבי יוסי בעל קרי אסור להניח תפילין אמר אביי בילדים ונשותיהן עמהן עסקינן שמא יבואו לידי הרגל דבר ת"ר [ד]שכח ושמש מטתו בתפילין אינו אוחז לא ברצועה ולא בקציצה עד שיטול ידיו ויטלם מפני שהידים עסקניות הן: **מתני'** [ה]מעשה והביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל ולר"ג שני כותבות ודלי של מים ואמרו [ז]העלום לסוכה וכשנתנו לו לר' צדוק [ח]אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו: **גמ'** מעשה לסתור חסורי מחסרא והכי קתני [ט]אם בא להחמיר על עצמו מחמיר ולית ביה משום יוהרא ומעשה נמי והביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל ולר"ג שני כותבות ודלי של מים ואמרו

ולא יאחז בקציצה. הן תפילין עצמן דפוס מושבן ולצוען[ג] ודומה לו במס' גיטין בהניזקין (דף נח.) אבל קצוצי סלה קצוצי תפילין: **לישן ביום.** מפני ביטול תורה: **דמר.** רבה בר נחמני: **ברב.** דממנו למד מדת שינתו שהיה ישן רב ביום כשיעור זה: **דרב ברבי.** ורב למדה מרבינו הקדוש שגדל אצלו: **ורבי לדוד.** כך קבל מאבותיו שזו היתה שינת דוד מלך ישראל: **שיתין נשמי.** אלג"ש: **הוה נייס.** ביום: **כמעיין המומבדיתא לבי כובי.** [ט]דמס' במקום אחר דהוו שיתא פרסי: **הנכנס לישן.** שאין כוונתו אלא לישן ואינו מהרהר לדבר אחר: **רצה חולץ.** תפילין: **רצה מניח.** לפי שביום אין דרכו לשמש עם אשתו ולא לישן קבע: **בלילה חולץ.** אפי' לשינת עראי דלמא מימלך וישן קבע: **הילדים.** בחוריים: **לעולם חולצין.** ואפי' ביום: **שרגילין בטומאה.** קס"ד שמא ירלו קלי שהרהור מלוי בהן: **לימא קא סבר רבי יוסי כו'.** ומיבעי לן למיעבד כוותיה שהלכה כמותו ברוב מקומות דקיימא לן בימוקו עמו (גיטין דף סז.): **שמא יבאו וכו'.** והא דלא אסור לבזותן לגהוג בהו קלות ראש: **עסקניות הן.** ושמא נגעו במקום הטינופת: **מתני' אוכל פחות מכביצה.** מאכל פחות מכביצה: **נטלו במפה.** לא נטל ידיו אלא כדי במפה ידיו משום נקיות דקסבר פחות מכביצה לא בעי נט"י ולא בעי סוכה ולא בעי ברכת המזון לאחריו דדריש כרבי יהודה (ברכות דף מט.) ואכלת ושבעת וברכת אכילה שיש בה שביעה והיינו כביצה אבל לפניו בכל דהו בעי ברכה שהרי נהנה ואסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה: **גמ' מעשה לסתור.** וכי דרך המדברים להביא אחר דבריהם מעשה הסותר דבריהם דקתני ריש[ט] אוכלין ושותין ערלי חוץ לסוכה ומביא מעשה דלמעיינו' תבשיל לרבן סוכ': הכי

נטלו במפה. הן תפילין עצמן דפוס מושבן ולצוען[ג] ודומה לו במס' גיטין בהניזקין (דף נח.) אבל קצוצי סלה קצוצי תפילין: **לישן ביום.** מפני ביטול תורה: **דמר.** רבה בר נחמני: **ברב.** דממנו למד מדת שינתו שהיה ישן רב ביום כשיעור זה: **דרב ברבי.** ורב למדה מרבינו הקדוש שגדל אצלו: **ורבי לדוד.** כך קבל מאבותיו שזו היתה שינת דוד מלך ישראל: **שיתין נשמי.** אלג"ש: **הוה נייס.** ביום: **כמעיין המומבדיתא לבי כובי.** [ט]דמס' במקום אחר דהוו שיתא פרסי: **הנכנס לישן.** שאין כוונתו אלא לישן ואינו מהרהר לדבר אחר: **רצה חולץ.** תפילין: **רצה מניח.** לפי שביום אין דרכו לשמש עם אשתו ולא לישן קבע: **בלילה חולץ.** אפי' לשינת עראי דלמא מימלך וישן קבע: **הילדים.** בחוריים: **לעולם חולצין.** ואפי' ביום: **שרגילין בטומאה.** קס"ד שמא ירלו קלי שהרהור מלוי בהן: **לימא קא סבר רבי יוסי כו'.** ומיבעי לן למיעבד כוותיה שהלכה כמותו ברוב מקומות דקיימא לן בימוקו עמו (גיטין דף סז.): **שמא יבאו וכו'.** והא דלא אסור לבזותן לגהוג בהו קלות ראש: **עסקניות הן.** ושמא נגעו במקום הטינופת: **מתני' אוכל פחות מכביצה.** מאכל פחות מכביצה: **נטלו במפה.** לא נטל ידיו אלא כדי במפה ידיו משום נקיות דקסבר פחות מכביצה לא בעי נט"י ולא בעי סוכה ולא בעי ברכת המזון לאחריו דדריש כרבי יהודה (ברכות דף מט.) ואכלת ושבעת וברכת אכילה שיש בה שביעה והיינו כביצה אבל לפניו בכל דהו בעי ברכה שהרי נהנה ואסור ליהנות מן העוה"ז בלא ברכה: **גמ' מעשה לסתור.** וכי דרך המדברים להביא אחר דבריהם מעשה הסותר דבריהם דקתני ריש[ט] אוכלין ושותין ערלי חוץ לסוכה ומביא מעשה דלמעיינו' תבשיל לרבן סוכ':

עין משפט נר מצוה

מד א טוש"ע א"ח סי' רלח סעיף ח:
מה ב טוש"ע א"ח סי' ד סעיף מח:
מו ג טור"ח סי' רלח:
מז ד מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה כא סמג עשין כב טוש"ע א"ח סי' מ סעיף ו:
מח ה ו מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה ו סמג עשין מב טוש"ע א"ח סי' תלט סעיף ב:

רבינו חננאל

ואינו אוחזן בקציצה, פי' היא הטבלא, דברי ר' יעקב. וחכמים אומרים ישן אדם שינת עראי, והוא כדי הילוך מאה אמה, אבל שינת קבע יותר מזה [אסור]. אמר רב אסור לאדם לישן ביום יותר משינת הסוס, והוא שתין נשמי. תניא ר' יוסי אומר הילדים, בזמן שנשותיהן עמהם, חולצין בין ביום ובין בלילה, ואחר כך ישנים. ואקשינן ש"מ בעל קרי אסור בתפילין. ושנינן מפני שרגלין בטומאה. (ת"ש) [ש"מ] בעל קרי אינו אסור בתפילין. ת"ר שכח ושימש מטתו בתפילין, אינו אוחז לא ברצועה ולא בקציצה, עד שיטול ידיו ריסרים מראשו, מפני שהידים עסקניות הן. מעשה שהביאו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום התבשיל כו'. תניא לא שהלכה כן אלא שרצו להחמיר על עצמן. אבל הלכה, אוכל אדם אכילת עראי חוץ לסוכה, והרוצה להחמיר על עצמו מחמיר.

תורה אור השלם

1. עַד מָתַי עָצֵל תִּשְׁכָּב מָתַי תָּקוּם מִשְּׁנָתֶךָ:
משלי ו ט

גליון הש"ס

רש"י ד"ה במיעל וכו' הפרש במקום אחר. עיין בתוספות נדע ביהודה מהלולת מגיגת מח"מ סי' כ:

לעזי רש"י

אלצ"ש (אלייני"ש). נשימות.

מוסף רש"י

העלום לסוכה. כל כגיסה דסוכה נקיט בלשון עליה במסכת סוכה, לפי שרובן עשין סוכותיהן בראש גגן (שבת קנד:). **נטלו במפה וכו'.** שלשה קולין נסב בו, אחת שלא נגע ידיו אלא במפה כדי ידיו משום מגיעות הדעת ומזון לסוכה אכלו ולא בירך אחריו (יומא עט.).

מוסף תוספות

א. משמע שאם אכל כזית דגן שיכול להוציא. תוס' ברכות מח. ד"ה עד. ב. בין לענין אכילה בין לענין שתיה. שם דף לט. ד"ה בגר. ג. [ד]לאו ק"ו גמור הוא דאיכא למיפרך מה לבסוף שכן נהנה. תוס' הרא"ש יומא עט. ד. דחיובא דאורייתא הוא. רש"י ברכות כ: ה. [ד]לא אצרכוהו רבנן. שם. ו. דשאני התם דבענין יחובי דעתא. תוס' הרא"ש. ז. כגון כזית לרבי מאיר וכביצה לרבי יהודה, דמדאורייתא ואכלת ושבעת וברכת כתיב, אבל בשיעור כי האי לא מחייב אלא מדרבנן. רש"י ברכות כ: ח. דקטן שאינו בר חיוב כלל דאורייתא אפילו אכל כדי שביעה הלכך אינו מחויב בדבר קרינן ביה ולכך לא מפיק ליה אי אכל שיעורא דאורייתא אבל גדול שהוא בר חיובא מן התורה כי אכיל כדי שביעה מחויב בדבר קרינן ביה אפילו לא אכל כלל וכו' והיינו טעמא דכל ישראל ערבין זה בזה וכו' וכזית דגן אינו צריך אלא שיוכל לומר שאכלנו משלו. תוס' ברכות דף מח: ד"ה עד.

ז) יומא עט., ב) [עפרש"י שבת קנד: ד"ה שתים בילי לחם], ג) [ורבינו יעב"ץ], ד) [נלא מצא מקומו דבקושטין ע: ברש"י ד"ה בי כוסי ובכתובות קיג. אסור לנאת כו' לא פירש ועי' בגיטין ד.], ה) [נעיל כה.], , ו) ל"ל משום. רש"ש,

הכי גרסינן **נימא מיהוי מיונסיס דרב יוסף.** דאמר לעיל[1] תרתי תלת: **ואכיי.** דאמר כדמעיס בר בי רב דהיינו כציצה דכציצה אוכל הנאכל בגליצה אחת הוא כדאמרי' בפ' בתרא דיומא (דף פ.) מכל האוכל אשר יאכל: **הא לציצה בעי נטילת ידים וברכה.**

ואמרו העלום לסוכה וכשנתנו לו לרבי צדוק אוכל פחות מכביצה נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה ולא בירך אחריו הא כביצה בעי סוכה לימא תיהוי תיובתיה[6] דרב יוסף ואביי דילמא פחות מכביצה נטילה וברכה לא בעי הא כביצה בעי נטילה וברכה: **מתני'** רבי אליעזר אומר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה [א]וחכ"א אין לדבר קצבה חוץ מלילי יו"ט ראשון של חג בלבד [ב]ועוד אמר ר' אליעזר מי שלא אכל [לילי] יום טוב הראשון ישלים לילי יו"ט האחרון של חג וחכמים אומרים אין לדבר תשלומין ועל זה נאמר [1]מעות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להמנות: **גמ'** מ"ט דר' אליעזר תשבו [ג]כעין תדורו מה דירה אחת ביום ואחת בלילה אף סוכה אחת ביום ואחת בלילה ורבנן [2]כדירה מה דירה אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אף סוכה נמי אי בעי אכיל אי בעי לא אכיל אי הכי אפי' לילי יום טוב ראשון נמי א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יהוצדק נאמר כאן חמשה עשר ונאמ' חמשה עשר בחג המצות מה להלן [ד]לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות אף כאן לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות והתם מנלן אמר קרא [2]בערב תאכלו מצות הכתוב קבעו חובה: ועוד א"ר אליעזר: והא א"ר אליעזר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה אמר בירא א"ר אמי חזר בו ר' אליעזר משלים במאי אילימא בריפתא סעודה דיומיה קא אכיל אלא מאי ישלים ישלים במיני תרגימא תניא נמי הכי אם השלים [ה]במיני תרגימא יצא שאל אפוטרופוס של אגריפס המלך את רבי אליעזר כגון אני שאיני רגיל לאכול אלא סעודה אחת ביום מהו שאוכל סעודה אחת ואפטר אמר לו בכל יום ויום אתה ממשיך כמה פרפראות לכבוד עצמך ועכשיו אי אתה ממשיך פרפרת אחת לכבוד קונך ועוד שאלו כגון אני שיש לי שתי נשים אחת בטבריא ואחת בציפורי ויש לי שתי סוכות אחת בטבריא ואחת בציפורי מהו שאצא מסוכה לסוכה ואפטר אמר לו לא שאני אומר כל היוצא מסוכה לסוכה בטל מצותה של ראשונה תניא ר' אליעזר אומר אין ואם רצה להתענות יתענה חוץ מלילי י"ט הראשון וכהא מייהא פליג עלייהו דקסבר יש לה תשלומין כמו שיש תשלומין לקרבן י"ט ראשון אף בי"ט אחרון כך פי' בקונטרס ולישנא דישלים ואם השלים לא משמע כלל לשון תשלומין אלא לשון השלמה השכון של י"ד סעודות ועוד כיון דממלה יליפין לא מצינן שיהא תשלומין למצה של לילה הראשון של פסח ועוד דמשמע קצת בירושלמי דבעי כזית דגן לסעודת י"ט הראשון של חג כמו גבי מצה והכא אמרי' דישלים במיני תרגימא ועוד מעובדא דאפוטרופוס של אגריפס משמע דלא פטר ר' אליעזר בסעודה אחת לכך נראה לפרש חזר בו ר' אליעזר ממה שהיה מצריך סוכה ועכשיו י"ד סעודות בעי ובירושלמי משמי אמר ר' אחא למצוה חשובה כלומר לכתחילה צריך לאכול בסוכה ואם לא אכל השלים בשמיני בלא סוכה: **במיני** תרגימא. פי' בקונטרס כגון פירות וכיסנין וקפלוטות מבושלין ואי אפשר לומר כן דהא רבא מסיק פ' ח' דיומא (דף עט: ושם) דפירי לא בעי סוכה ודייק מהכא ואי ס"ד פירות בעי סוכה לישלים בפירות ודאי באתרא דלא שכיחי פירות ואיבעי' אימא מיני תרגימא מיני פירי ניהו מ"מ משמע דאי פירי לא בעי סוכה אין השלמה מועלת בפירות ומיני תרגימא הוו כגון בשר ודגים ושאר דברים שמלפתין בהן את הפת ואין נלמוד מכאן שיועילו מיני תרגימא להשלים שלש סעודות של שבת דשאני התם דילפי' (שבת דף קיז:) מדכתיב תלתא היום גבי מן שהוא במקום פת ואפי' באינו להשותפת[7] לא נפיק בפירות כדפרש' דלא מהני גבי סוכה[8]:

ואמרו העלום לסוכה. בפ' בתרא דיומא (דף עט.) מייתי מתני' דהכא בהאי לישנא לא מפני שהלכה כן אלא שרצו להחמיר על עצמן וכשנתנו לר' לדוק כו' היינו משום דמתרלינן מתניתין הכי מייתי לה הש"ס כאילו משנתנו שנויה כך:

הא כביצה בעי נט"י לאכילה. ולא מישתרי במפה דמיישינן דלמא נגע כדמסיק פ' כל הבשר (חולין דף קז:) ומיהו תימה דהא ר' לדוק כהן היה כדפרישי' וא"כ אפי' כציצה שרי במפה בלא נט"י כדאמר שמואל התם התירו מפה לאוכלי תרומה[9] ולא התירו מפה לאוכלי טהרות[10]:

תשבו כעין תדורו. בירושלמי יליף בגזרה שוה נאמר כאן תשבו ונאמר להלן ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה שבעת ימים מה ישיבה שנאמרה להלן עשה בה את הלילות כבימים אף ישיבה האמורה כאן עשה בה לילות כבימים וטעמא דרבנן מפרש ר' יוחנן בשם רבי ישמעאל נאמר ממשה עשר בספסח ונאמר ט"ו בחג מה ט"ו הנאמר בספסח לילה הראשון חובה ושאר כל הימים רשות אף ט"ו הנאמר בחג לילה הראשון חובה ושאר כל הימים רשות תבריא בעו מי מה להלן עד שיכנס למצה כשהוא תאוה אף כאן עד שיכנס לסוכה בתאוה ר' זירא בעי מי מה להלן עד שיאכל כזית דגן מצה אף כאן עד שיאכל כזית דגן בסוכה: **אי בעי אכיל ואי בעי לא אכיל.**

כלל דאי אכיל חייב לאכול בסוכה כדאמרינן לעיל ומשמע הכא דבי"ט לא הוי חובה ואי בעי לא אכיל כלל חוץ מליל י"ט הראשון ולפי זה אם טעה ולא הזכיר של י"ט בברכת המזון אינו צריך לחזור והא דאמרי' פ' אלשם שאכלו (ברכות דף מט:) שבתות וי"ט דלא סגי ליה דלא אכיל אם טעה חוזר[3] לא מיתוקמא אלא בלילי י"ט הראשון של פסח ובלילי י"ט הראשון של חג והא דאשכחן בפ' ב' דציצה (דף טו:) ובפ' אלו דבריס בספסחים (דף סח:) גבי י"ט חלקהו חליו לה' וחליו לכם חליו לאכילה וחליו לבית המדרש דבני ר' יהושע אפשר בציצה ופירי דאין בהן ברכת המזון ולא בעי הזכרת י"ט אבל לילי י"ט הראשון של חג לא סגי בלא פת כיון דילפינן מחג המצות אע"ג דלר' אליעזר אמרינן בשאר ימים אם השלים במיני תרגימא יצא[4]: **והא** א"ר אליעזר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה. אהא דמשלים בי"ט האחרון פריך דליכא סוכה: **חזר בו ר' אליעזר.** אלא חכמים אומר אין לדבר קצבה

---

[1] [לעיל כו.], [2] [שיריוסין כג.], [3] [לעיל כו. וש"נ], [4] [לקמן מז. פסחים קכ.], [5] יומא עט:, [6] [דף כו.], [7] [עי' תוס' יומא עט. ד"ה הא כתבו יישוב נכון על זה ותוס' חולין קז. ד"ה מאי לאו], [8] [ועי' תוס' ברכות מט: ד"ה מי בעיי], [9] [וע"ע תוס' פסחים קז: ד"ה מינו],

תורה אור השלם

1. מְעֻוָּת לֹא יוּכַל לִתְקֹן וְחִסָּרוֹן לֹא יוּכַל לְהִמָּנוֹת: קהלת א טו
2. בָּרִאשֹׁן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב: שמות יב יח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מכאן וכו' תאכל מצות היה ולא:

לעזי רש"י

פרוגנו"ש (פרגו"ט). מטעמים.
שקל"ק (שינישק"ל). ממונה על משק הבית.

מוסף רש"י

לילה הראשון חובה מכאן ואילך רשות. שאם רוצה יכול לאכול בשר בלא לחם או להתענות (פסחים קכ.). **תרגימא.** לפתן (יומא עט:).

מוסף תוספות

א. דהכהנים זרזיים הן ולא נגעי. רש"י חולין קז: ב. לאוכלי חוליהם בטהרה לפי שאינם למודין להשמר כמו כהנים. שם. ג. דאמרינן התם דאם טעה ולא הזכיר יעלה ויבא בר"ח אין מחזירין אותו משום דאי בעי לא אכיל אבל בשבתות וימים טובים אם טעה חוזר משום דלא סגי דלא אכיל א"כ משמע דחייב לאכול פת בשבת ויו"ט. ר"פ. ד. שיכול להשלים סעודה שלישית במיני תרגימא פירוש מאכל העשוי מחמשת מיני דגן כדאמרינן גבי סוכה לר"א. פתרכיס ממתה של שבת נשם ר"פ.

עין משפט נר מצוה

מט א ב מיי' פ"ו מהל' סוכה הלכה ז סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תלט סעיף ג:

רבינו חננאל

(ואקשינן מדר' (יצחק) [צדוק] ד"ר)(כ)שנתנו לו אוכל פחות מכביצה, אכלו חוץ לסוכה במפה בלא נטילת ידים ובלא ברכה. דיקנין מינה הא כביצה בעיא סוכה, ורקשיא לרב יוסף דאמר שתים ושלש לגימות היא אכילת עראי שאוכלין חוץ לסוכה, ולאביי דאמר כדאכיל בר בי רב ועייל לכלה. ושנינן לעולם אפי' כביצה לא בעיא סוכה, אלא דייקנין ממתני' דקתני פחות מכביצה, הא כביצה בעי נטילת ידים, ובעי ברכה. וקיימא לן הכי. (ג) ירושלמי ר' אבדמא מלחא הוה דמיך אחנותיה, עבר ר' חייא בר אבא וחזייא, אמר ליה זיל דמוך גו מטללתך. [ר' יצחק בר מרין הוה שושביניה דחד בר נש, שאיל לר' ליעזר, א"ל זיל דמוך גו מטללתך] וכן אמר ר' יוסי. ר' דזירא סליק לגזורה, פי' לשבוע הבן דר' אילא, ולא קיבל עליו מטעים מידי, עד דמיפני מוסף. (ד) או משום שאין שבח לתלמידי חכמים להניח ביתו (בערב) [ברגל]. תני כל שאומרים עליו שלש ברכות לאחריו אומר לפניו ברכת המזיא, כל שאין אומרים עליו שלש ברכות לאחריו אין אומרים עליו שלש ברכות. התיבון פחות מכביצה אין אומרים (לפניו) [עליו] ג' ברכות, מעתה אין אומרים לפניו המוציא. ושני ר' אחא, לשאר המינין נצרכה. כלומר, כל מין שחייב אחריו ג' ברכות אומרים לפניו המוציא. **מתני'** ר' אליעזר אומר י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה אחת ביום ואחת בלילה, וחכמים אומרים אין לדבר קצבה, אינו חייב אלא יום טוב הראשון בלבד. כר' שמעון בן יהוצדק, דאמר נאמר [ב]חמשה עשר בחג המצות אכילת מצה, ונאמר בחמשה עשר בחג הסוכות ישיבה כעין דירה, מה חג המצות אכילה בלילה הראשון חובה שנא' בערב תאכלו מצות, הכתוב קבעו חובה, אף בחג הסוכות ישיבה כעין דירה, (ג) באכילה בסוכה, מכאן ואילך רשות דמצוה. ועוד אמר ר' אליעזר מי שלא אכל בלילי יום טוב הראשון, והא חיובי מחייב ליה לאכול בכל יום שתי סעודות, והנה חייב בשאר הימים, וכל שכן בלילי יום טוב הראשון. אמר ר' אסי חזר בו ר' אליעזר. ואסיקנא כי זו השלמה, במיני תרגימא.

תניא ר' אליעזר אומר

(ה) כתב"ר הוכא הירושלמי דלא כמ"ל דלפי המשנה דמי שהיה וכו' והשתקתיה מלן מפני הענין.
(ו) ל"ל לו משום דלא הוי עקקיה טעם כלום עד דמפני מוסף וכו'. וכ"ה שם בירושלמי.
(ז) ל"ל דל"ל דהיינו אמלה בסוכה. בלילה הראשון חובה מכלן וכו'.

מהו דתימא כיון דנפלה אחריתי היא. יש ספרים שכתוב בהן קמ"ל כיון (דבדילי) קעביד איהי היא משמע לפי שבוה אותה באותן עניים א: **כל** האזרח בישראל ישבו בסוכות. משמע סוכה אחת לכל ישראל שישבו בה זה אחר זה ואי אפשר שתהא של כולם דלא מטי שוה פרוטה לכל אחד אלא על ידי שאלה כך פירש בקונטי' ועל חנם דחק דכיון דכתב לך למעוטי דשותפין משמע כדמוכח בראשית הגז (חולין דף קלו.) גבי תרומה ואלה ופאה וטובא דקא משיב התם ואפי' אתרוג נמי דכתיב ביה לכם לשון רבים אמרינן בית נוחלין (ב"ב דף קלו:) האחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית ונוטלו אחד מהם ויוצא בו אם יכול לאכלו כגון דאיכא אתרוג כיוצא בו לכל אד ואד יצא ואם לאו לא יצא דלכם משמע שיהא כולו שלו ולא מקצתו ולא דמי לבגדיכם ועריסותיכם ותרומותיכם דפרק ראשית הגז (חולין דף קלו.) דשל שותפין בכלל ב והא דכתיב לכם לשון רבים משום דאיכבי ליה למיכתב ולקחתם לשון רבים דדרשינן פרק לולב וערבה (לקמן דף מג.) שהא לקיחה לכל אחד ואחד ב (ומרבינן) סוכה אחת לכל ישראל שמע מינה דלא דרשי לך למעוטי שאולה ומוקמי ליה למעוטי גזולה ומיהו קשה הא גבי לילית מרבינן דשותפין מדכתיב בגדיהם וממעטינן שאולה מדכתיב כסותך בכ' דאשית הגז (חולין דף קלו.) ומ"כ הכא נמי נילרוש הכי ג ולפירוש הקונטרס ניחא דעל כרחך יוצאין בשאולה מדמרבינן סוכה אחת לכל ישראל ותימה דלר' אליעזר דבעי סוכה שלכם אין שייס יוצאין בסוכה ג' לעולם ויהא צריך לכל בני הבית סוכה לכל אחד ואח' ד (ושמא הוה מרבי מדכתיב תשבו כעין תדורו ע) (שותפין) שיכולים לישב יחד בסוכה אחת ה ומה שנהגו כל הקהל לקנות אתרוג בשותפות לאחת בו דעתן להקנות כל ג' חלקן לחבירו בשעה שהוא מברך על מנת להחזיר ו דבשביל שנשתתף בו לא גרע ממתנה על מנת להחזיר דשמה מתנה:

פקק החלון. פירשו לעיל בפרק קמא (דף נח:) גבי שכחו ולא הביאו ספר תורה: כל

אין יוצאין מסוכה לסוכה ו ואין עושין סוכה בחולו של מועד וחכמים אומרים א יוצאין מסוכה לסוכה ועושין סוכה בחולו של מועד ושוין שאם נפלה שחוזר ובונה בחולו של מועד מ"ט דר' אליעזר אמר קרא 1 חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים עשה ב סוכה הראויה לשבעה ורבנן הכי קאמר רחמנא עשה סוכה בחג ושוין שאם נפלה שחוזר ובונה אותה בחולו של מועד פשיטא מהו דתימא האי אחריתי היא ואינה לשבעה קמ"ל תניא ר' אליעזר אומר כשם שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו של חבירו דכתיב 2 ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפות תמרים ג) משלכם כך אין ד) אדם יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו דכתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים משלך 3 וחכמים אומרים אע"פ שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חבירו אבל יוצא ידי חובתו בסוכתו של חבירו דכתיב 3 כל האזרח בישראל ישבו בסוכות מלמד שכל ישראל ראוים לישב בסוכה אחת ורבנן האי לך מאי דרשי ביה מיבעי ליה למעוטי גזולה ה) אבל שאולה כתיב כל האזרח ור' אליעזר האי כל האזרח מאי עביד ליה מיבעי ליה לגר שנתגייר בינתים וקטן שנתגדל בינתים ורבנן כיון שאמרו עושין סוכה בחולו של מועד לא אצטריך קרא ת"ר מעשה בר' אלעאי שהלך להקביל פני ר' אליעזר רבו בלוד ברגל אמר לו אלעאי אינך משובתי הרגל שהיה ר' אליעזר אומר משבח אני את העצלנין שאין יוצאין מבתיהן ברגל דכתיב 4 ושמחת אתה ו) וביתך אינו והאמר ר' יצחק 2 מניין ז) שחייב אדם להקביל פני רבו ברגל שנא' 5 מדוע את הולכת אליו היום לא חדש ולא שבת מכלל דבחדש ושבת מיחייב אינש לאקבולי אפי רביה לא קשיא הא דאזיל ואתי ביומיה הא דאזיל ולא אתי ביומיה ת"ר ח) מעשה בר' אליעזר ששבת בגליל העליון בסוכתו של יוחנן

ברבי אלעאי בקיסרי ואמרי לה בקיסריון והגיע חמה לסוכה אמר לו מהו שאפרוש עליה סדין אמר לו אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא העמיד ממנו שופט הגיע חמה לחצי הסוכה אמר לו מהו שאפרוש עליה סדין אמר לו אין לך כל שבט ושבט מישראל שלא יצאו ממנו נביאים שבט יהודה ובנימין העמידו מלכים על פי נביאים הגיע חמה למרגלותיו של ר' אליעזר נטל יוחנן סדין ופירש עליה הפשיל ר' אליעזר טליתו לאחוריו ויצא ט) לא מפני שהפליגו בדברים אלא מפני י) שלא אמר דבר שלא כ) שמע מפי רבו לעולם היכי עביד הכי והאמר ר' אליעזר אין יוצאין מסוכה לסוכה רגל אחר הואי והאמר ר' אליעזר משבח אני את העצלנין שאין יוצאין מבתיהן ברגל שבת הואי ותיפשוט ליה מדידיה דתנן כ) פקק החלון ר' אליעזר אומר בזמן שקשור ותלוי פוקקין בו ואם לאו אין פוקקין בו ל) וחכמים אומרים בין כך ובין כך פוקקין

התם

מסוכה לסוכה כו'. והיאך הניח שבת שבתוך הרגל את סוכתו שהיתה בלוד כדתניא (סנהדרין ד' לב:) אחר ר' אליעזר בלוד **רגל אחר היה.** כגון עצרת והיו יושבין בסוכה משוס טויר: **ותפשוט ליה מדידיה.** שלא תפרוש עליה סדין דאסור להוסיף על אהל ערלי: **שקשור ותלוי.** שם כל שעה: **פוקקין בו.** כיון דמתוקן ועומד לכך אין זה בונה ולא מוסיף: **ואם לאו אין פוקקין בו.** דמוסיף הוא על קתימת אהל:

התם

שותפות מדכתיב כל האזרח נמעט שאולה מלך. תוס' הרא"ש. ד. ואפי' הוא ובניו הגדולים אין יוצאין בסוכה אחת וזה האיך אפשר. ריטב"א. ה. ומה דירה איש וביתו אף סוכה איש וביתו יחד. ריטב"א ועי' רש"ל. ו. מלמדין אותן שיהו כולם נותן כל אחד ואחד חלקו לחבירו על מנת להחזיר ויש לסמוך דכיון דקנאוהו על מנת לצאת בו ואף על גב שלא פירשו סתמא דמלתא כאילו פרשו דמי כיון דבענין אחר אין יכולין לצאת בו. תוס' לקמן מא: ד"ה אלא.

עין משפט נר מצוה

נ א מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה טו סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תלז סעיף א:

נא ב מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה כה סמג עשין סה טוש"ע א"ח סי' תלז סעיף כ:

נב ג מיי' פ"ה מהלכות ת"ת הלכה ז:

נג ד מיי' פכ"ב מהל' שבת הלכה ל סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סי' שיג סעיף א:

רבינו חננאל

אין יוצאין מסוכה לסוכה כו'. וחכמים אומרים, יוצאין מסוכה לסוכה [ועושין סוכה] בחולו של מועד. ועוד אמרו חכמים אע"פ שאמרו אין אדם יוצא בלולבו של חבירו, אבל יוצא הוא בסוכתו של חבירו. שנאמר כל האזרח בישראל וגו', מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת. והאי דכתיב תעשה לך, למעוטי גזולה אבל שאולה כשרה היא. ת"ר מעשה בר' אליעזר ששבת בסוכת [ר'] יוחנן בן אלעאי, הגיעה חמה בשפת הסוכה, אמר לו מהו לפרוש עליה סדין, אמר לו אין שבט מישראל שלא העמיד שופטים כו'. הגיעה חמה במרגלות ר' אליעזר, עמד ר' יוחנן ופרס עליה סדין. הפשיל ר' אליעזר טליתו ויצא. ואסיקנא שבת הייתה, שלא ברגל. ולמה לא השיבו, מפני שלא אמר דבר שלא שמע מרבו מעולם. ואמאי לא פשט ליה מדידיה, דתנן פקק החלון ר' אליעזר אומר בזמן שתלוי וקשור פוקקין בו.

תורה אור השלם

1. חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיִּקְבֶךָ:
דברים טז יג

2. וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וַעֲנַף עֵץ עָבֹת וְערְבֵי נָחַל וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים:
ויקרא כג מ

3. בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת:
ויקרא כג מב

4. וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תְּאַוֶּה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ: דברים יד כו

5. וַיֹּאמֶר מַדּוּעַ אַתְּ הֹלֶכֶת אֵלָיו הַיּוֹם לֹא חֹדֶשׁ וְלֹא שַׁבָּת וַתֹּאמֶר שָׁלוֹם: מלכים ב ד כג

מוסף רש"י

ואין עושין סוכה בחולו של מועד. אם לא עשאה מתחילה (לעיל ט.). **ולקחתם לכם וכו' משלכם.** לכם משלכם משמע (לקמן מא:). **לא מפני שהפליגו בדברים.** והפריש לדברים אחרים כאדם המתכוין לעמוד בשאינו יודע להשיב, אלא יודע היה אבל לא אמר דבר שלא שמע מרבו (יומא סו:). **פקק החלון.** כגון אריגת הגג (שבת קלז:). **בזמן שקשור ותלוי.** שאינו נגרר באדם, שהאבל שהוא קשור בו אינו מגיע לארץ (שם קכה:). **ואם לאו אין פוקקין בו.** דמתקי כמוסיף על הבנין (שם), דדמי לבונה, שמוסיף על קתימת הבית, ואינ"ם שלרעי הוא שהרי יחזור ויפתחנו (ערובין מד.).

מוסף תוספות

א. כלומר כיון שהיא גופה הוא דחזור ובונה היא גופה חשבינן, ולפ"ז נראה שלא יעשנה אלא באותן עצים או ברובה מאותן עצים. תיקוני הרא"ש. ב. אי הוה כתיב הכא פרי עץ הדרכם אפי' של שותפות אבל כיון דכתיב לכם צריך שיהא כולו שלו. רשב"ם ב"ב קלו: ג. אע"ג דאתרבאי סוכה של

ח) [נעיל ט.], ט) [נעיל כב.], י) [לקמן כט:] ל. לה. תוס' פסחים לח.], יא) [לקמן לח.], יב) [נעיל ט.], יג) [עיין תוס' פסחים קט. ד"ה שנאמר ומסמא], יד) כ"ה ס"ה ע"ב], טו) [מוספ' פ"א ה"ה ע"ב], טז) [יומא סו:], יז) [לקמן כח.], יח) [ברכות מז: ופוף תס' כלה ועי' מג"א סי' קט], יט) שבת קכה: קלו: עירובין מד., כ) שלא יתמרו המיר את הדבר כ"ה בס"א], כא) [ל"ל דבדילה], כב) [ל"ל ומדמרבינן עי' מהר"ם ורש"לן], עג) רש"ל מ"ז ועי' רש"א],

---

אין יוצאין מסוכה לסוכה. לאכול בזו ולישן בזו או היוס בזו ומחר בזו: **ואין עושין סוכה בחולו של מועד.** מי שלא ישב בסוכה י"ט הראשון: **עשה סוכה לשם חג של שבעה הימים.** שמעת מינה דאין עושין סוכה בחולו של מועד דאינה לשבעה ושמעינן מינה דאין יוצאין מסוכה לסוכה דאם כן לאו סוכה לשבעה היא: **פשיטא.** דהא סוכת שבעה היא: **מהו דתימא האי אחריתי היא ואינה לשבעה קמ"ל.** הואיל ויש בה בי"ט וחו להשלים היא סוכת שבעה קרינא ביה שתשלומין לראשונה היא: **לכם משלכם.** להוציא את הגזול ואת השאול: **כל האזרח ישבו בסכות לשיב.** דמשמע סוכה אחת לכל ישראל שישבו בה זה אחר זה ואי אפשר שיהא לכולן דלא מטי שוה פרוטה לכל חד אלא ע"י שאלה: **בינתיים.** בחולו של מועד: **וקטן שנתגדל.** למחו לו ב' שערות במועד ואתא האי כל לרבויי שעושה סוכה בחולו של מועד מה שאין כן במחויב קודם לכן דלא כתמר ר' אליעזר לעיל: **ורבנן כיון דאמרי עושין סוכה בחולו של מועד.** ואפי' מי שמחויב קודם לכן ולא עשה חו לא אילטריך האי לרבויי דכ"ש הוא: **ברגל.** י"ט לאשון והלך אצלו מערב י"ט: **איך משובתי הרגל.** הואיל ולא עמדת בביתך אצל אשתך: **משבח אני את העצלנין.** אע"פ שלא בטיל הרגל מתעכבים שהרי כל ימות השנה אינן יוצאין מחמת עצלות אעפ"כ משבחן אני: **מדוע את הולכת וגו'.** בעלה של שונמית אמר לה כשאמרה לו אלכה וארוצה עד איש האלהים ואשובה: **הא לאזיל ואתי ביומיה.** שמחת החג עם אשתו חייב להקביל פני רבו כגון עיר שבתוך התחום או על ידי עירוב: **שבשת בסוכתו של יוחנן בן.** לקמיה פריך הא אמר ר' אליעזר משבח אני את העצלנין: **מהו שאפרוש עליה סדין.** לגל שלא תשוופך השמש מי אסור משוס מוסיף על אהל ערלי בשבת אם לא: **אין לך כל שבט ושבט.** השיאו לדבר אחר כדאמרי' לקמן (דף כח.) שלא אמר דבר אחד שלא שמע מפי רבו: **שלא העמיד שופט.** מושיע את ישראל. שותן שהיו משמת יהושע ועד שמואל משמש שאול למלך יהושע מאפריים אהוד מבניימין גדעון ממנשה הרי מבני רחל שמשון מדן ברק מקדש מנפתלי הרי מבני בלהה אבנלן זה בועז מיהודה עלי מלוי תולע מיששכר אלון הזבולני מזבולן אלו מפורסים אבל עתניאל ויפתח ושמגר ויאיר ועבדון לא ידעתי שמות שבטיהן ומרלוכן ושמעון גד ואשר לא מצאתי מפורש: **הגיע חמה.** מתפשטת ומתקרבת אצלה: **מלכים על פי נביאים.** שאול ודוד ע"פ שמואל: **ולא.** שלא מ) רצה להתיר את הדבר: **לא מפני שהפליגו בדברים.** מה שהשיאו לדבר אחר לא הפליגו הימנו ולמחוה שלא ללמדו תורה נתכוון אלא שלא אמר דבר כו': **אין יוקאין מסוכה לסוכה כו'.** אם לא בזה ולא בזה: **ופשטו ליה מדידיה.** שלא תפרוש עליה סדין דאסור להוסיף על אהל ערלי: **שקשור ותלוי.** שם כל שעה: **פוקקין בו.** כיון דמתוקן ועומד לכך אין זה בונה ולא מוסיף: **ואם לאו אין פוקקין בו.** דמוסיף הוא על קתימת אהל:

התם

כסה מבטל ליה. להאי פקק לגבי חלון ומשיב ליה מכותל עצמו הלכך הוי מוסיף אבל סדין אגן סהדי דלא מבטיל ליה לגבי סוכה וסופו ליטלו הלכך לא פשיטא לרבי אליעזר דליהוי מוסיף: **איגן אגן מפי השמועה.** כלומר מזקיקוני לומר דבר כו' אגיד לכם את מדותי וזו אחת מהן: **שיחה חולין.** דברי הבאי ושחוק כלומר מה שספק בידי לא מפני [1](שתרחתי) בכל אלה ואי אפשר שאמרו רבותי דבר בבית המדרש ולא שמעתיו ומה שלא שמעתי לא אומר שכך היא מדתי: **בלא פורה.** בלא גירסא שהיה הולך ושונה תמיד: **חוץ מערבי פסחים.** מפני עשיית פסחיהם ומפני התיעוקות שלא ישנו כך מפורש בפסחים (דף קט.): **וערבי יום הכפורים.** שלריך לאכול מבעוד יום: **משנה.** [2] כגון משנה ובריתא של שאר סדרים: **גמרא.** זו היא סברא שהיו התנאים אחרונים מדקדקים בדברי הראשונים הסתומים לפרשם וליתן בהן טעם כמו שעשו האמוראים אחר התנאים שפירשו דברי התנאים שלפניהן וקבעו בהן גמרא ואותו דיוק[3] שבימי התנאי' נקרא הש"ס[4]: **הלכות.** הלכה למשה מסיני כגון גוד ולבוד ודופן עקומה שיעורין[5] חלילין מחילין עשר נטיעות ערבה וניסוך המים: **דקדוקי תורה.** ריבויי אותיות שבאין לדרוש בהן ריבוים ומעוטים כגון האזהרה להוציא הנשים שדקדקה התורה בלשונה לכתוב אות יתירה ללמד: **דקדוקי סופרים.** שהוסיפו לדקדק אחר מעשה הבריות ולהחמיר ולעשות סייג וחזיזים לתורה וגזרו גזרות להרחיק את האדם מן העבירה ולכוותה בבכורות (ד' ל:) גר הבא לקבל תורה עליו חוץ מדבר אחד אין מקבלין אותו ר' יוסי אומר אפילו דקדוק אחד מדקדוקי סופרים: **קלים וחמורים.** דבריס הלמדין בק"ו שיתנו לדון מעצמן לכל אדם ולא פירשו כלום בסיני: **וגזרות שווה.** דבריס הלמדין בג"ש: **תקופות.** משכון הילוך חמה ולבנה: **וגימטריאות.** דבריס הלמדין בלשון גימטריא כגון (ירמיה כה) ששך בבל בא"ת ב"ש כשדים (שם נא) לב קמי בא"ת ב"ש סהדה מנון (לקמן ד' נב:) בא"ט ב"ח וכן לפי מנין האותיות כגון סתם גזירות שלשים יום (מיר ד' ה.) מקדוש יהיה יה"ה בגימטריא שלשים הוו: **שיחה מלאכי השרת שיחת שדים שיחת דקלים.** לא ידענא מאי היא[6]: **משלות כובסין ומשלות שועלים.** שיקדו קדמונים לתת אמתלא לתוכחתם ותולין אותן בכובסים ובשועלים כגון (סנהדרין לט.) מאזני לדק אבות אכלו בוסר: **הויות דאביי ורבא.** כל איבעי' להו לאביי ורבא הוה מספקא להו וכבולן נתן את לבו ונתן בהן טעם ובימי אמוראים נשתכחו: **נשרף.** שהיו מלאכי השרת מתקבלין שביניו לשמוע דברי תורה מפיו: **מתני' משם ראיה.** בתמיה: **נשים ועבדים.** מפרש בגמרא: **גמ' האומרת.** בבני ישראל ישבו בסוכות: **אורח זה אורח.** אי הוה כתיב אזרח הוי משמע כל תולדות ישראל אנשים ונשים: **כתיב האזרח.** מיומן שבאזרחים להוציא את הנשים: **לרבות את הקטנים.** לקמן רמינן מתניתא עלה: **בעינוי.** יום הכפורים דכתיב [ויקרא טז] תענו את נפשותיכם וכל מלאכה לא תעשו האזרח והגר אלמא ה' לרבות אתא: **אמר רבה הלכתא גינהו ואסמכינהו רבנן אקראי.** הכי תני מילי ליכא למילדרשינהו לתרוייהו מקראי דאם זו ה' לרבות אף זו ה' לרבות ואם זו לא למעט אף זו לא למעט אלא על פי הלכה שנאמרה למשה מסיני באחד מהן לחילוף נאמרו שני דבריס הללו זו לחיוב וזו לפטור ואחד מיייהו לאו ממשמעותא אלא רבנן אסמכינהו אקראי אחד ממשמעותא ואחד אסמכתא בעלמא דאלו קרא חילופא משמע ומילתא אחריתי אתא: ה"ג **הי קרא והי הלכתא ותו למה לי הלכתא.** הי קרא הי מייייהו ממשמעותא דקרא דאלו קרא חילופא משמע אלא מהלכתא הוא דאתמר ותו למה לי קרא למה לי הלכתא לא בסוכה לפטור ולא בעינוי לחיוב: **נשים פטורות.** בפ"ק דקדושין (ד' לד.) מפרש: **ויום הכפורים.** לא תעשה הוא וכרת הוא וכל מצות לא תעשה בין זמן גרמא בין לא זמן גרמא נפקא לן בקדושין (ד' לה.) מדרב יהודה דחייבות: אמר

כל עוף שפורח עליו מיד נשרף[א]. שהדברים שמחים כנתינתם בסיני שנתנה תורה בלא וכענין זה מצינו במדרש בעובדא דרבי אליעזר ורבי יהושע שהיו מסובין בסעודה וליבטה האש שביניהם[ב]:

הלכתא נינהו. הלכתא היא גרסינן לשון יחיד דחדא מייייהו הלכתא ותו לא ובריש בנות כותים (גדה דף לב.) גבי אין לי אלא אשה נקבה לשון רבים לפי שמסופק על שניהם הי מייייהו הלכתא: **השוה**

בסוכה. [1] ר' אליעזר בנמנא תורה בלא וכענין זה מצינו במדרש בעובדא דרבי אליעזר ורבי יהושע שהיו מסובין בסעודה וליבטה האש שביניהם[ב]:

הלכתא נינהו. הלכתא היא גרסינן לשון יחיד דחדא מייייהו הלכתא ותו לא ובריש בנות כותים (גדה דף לב.) גבי אין לי אלא אשה נקבה לשון רבים לפי שמסופק על שניהם הי מייייהו הלכתא: **השוה**

ראי ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי [2]ולא שחתי שיחת [3]חולין ולא אמרתי דבר [3]שלא שמעתי מפי רבי מעולם אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי מימיו לא שח שיחת חולין [3]ולא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין ולא קדמו אדם בבית המדרש ולא ישן בבית המדרש לא שינת קבע ולא שינת עראי [4]ולא הרהר במבואות הממונפות ולא הניח אדם בבית המדרש ויצא ולא מצאו אדם יושב ודומם אלא יושב ושונה ולא פתח אדם דלת לתלמידיו אלא הוא בעצמו ולא אמר דבר שלא שמע מפי רבו מעולם [5]ולא אמר הגיע עת לעמוד מבית המדרש [6]חוץ מערבי פסחים וערבי יום הכפורים וכן היה ר' אליעזר תלמידו נוהג אחריו תנו רבנן [6]שמונים תלמידים היו לו להלל הזקן שלשים מהן ראוים שתשרה עליהן שכינה [7]כמשה רבינו ושלשים מהן ראוים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון עשרים בינונים גדול שבכולן יונתן בן עוזיאל קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה [7]גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים וחמורים וגזרות שוות תקופות וגימטריאות שיחת מלאכי השרת ושיחת שדים [8]ושיחת דקלים משלות כובסין משלות שועלים דבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטן הויות דאביי ורבא לקיים מה שנאמר [1]להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא וכי מאחר שקטן שבכולן כך גדול שבכולן על אחת כמה וכמה אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף: **מתני'** [8]מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית [1]ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין אמרו להם ב"ה לב"ש לא כך היה מעשה שהלכו זקני ב"ש וזקני ב"ה לבקר את רבי יוחנן בן החורנית ומצאוהו שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ולא אמרו לו דבר אמרו להם ב"ש [9]משם ראיה אף הם אמרו לו אם כן היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך [1]נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה [2]חקטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה מעשה [3]וילדה כלתו של שמאי הזקן ופיחת את המעזיבה וסיכך על גבי המטה בשביל קטן: **גמ'** מה"מ דת"ר אזרח זה אזרח [4]2האזרח להוציא את הנשים [5]כל לרבות את הקטנים אמר מר האזרח להוציא את הנשים למימרא דאזרח בין נשים בין גברי משמע והתניא האזרח לרבות את הנשים האזרחיות שחייבות בעינוי אלמא אזרח גברי משמע אמר רבה הלכתא גינהו ואסמכינהו רבנן אקראי הי קרא והי הלכתא ותו קרא למה לי הלכתא למה לי הא סוכה מצות עשה שהזמן גרמא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות [6] יום הכפורים מדרב יהודה אמר רב נפקא דאמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי רבי ישמעאל אמר קרא [3]איש או אשה

נד א מיי' פ"ד מה"ל ה"מ הלכה ט טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף מז:

נה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח ושם סעיף כה כהג"ר:

נו ג מיי' פ"ד מהלכות תפילין הלכה כה:

נז ד מיי' פ"ג מהלכות ק"ש הלכה ד טוש"ע א"ח סי' פה סעיף ג וטוש"ע י"ד סי' רמו סעיף כו כהג"ר:

נח ה (מיי' פ"ז מה"ל מלה) סמג עשין מא טוש"ע א"ח סי' תעב סעיף ח:

נט ו מיי' פ"ו מהלכות סוכה הלכה ח סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תלב סעיף ד:

ס ז מיי' שם הלכה ח סמג שם טוש"ע א"ח סי' תרמ סעיף ג:

סא ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

רבינו חננאל

דילמא החם משום דמבטל ליה לפקק החלון קא אסר את שאינו תלוי, אבל הכא דלא מבטל ליה לסדין אימא לא תיבטל, נמצא הדבר ספק. ורבן שאלו שלשים הלכות את ר' אליעזר בענין סוכה, י"ב השיב להן, י"ח אמר להן לא שמעתי. אמרו לו כל דבריך אינן אלא מפי השמועה. אמר להן הזקקתוני לומר דבר שלא שמעתי מפי רבותי. ובא להודיע שלא נתרשל בשימוש בית המדרש אמר מימי לא קידמני אדם לבית המדרש, ולא ישנתי בו שינת קבע ולא עראי, ולא הנחתי אדם בבית המדרש ויצאתי, ולא שחתי שיחת חולין, ולא אמרתי דבר שלא שמעתי מרבותי. שהיה נוהג ר' אליעזר כמנהג רבן יוחנן בן זכאי בכל אלו. והיה עוד רבן יוחנן בן זכאי נוהג, לא הלך ד' אמות בלא תורה ובלא תפילין, ולא מצאו אדם יושב דומם אלא שונה, ולא פתח אדם דלת לתלמידים אלא הוא, מכלל שהיה משכים ומקדים, ולא אמר הגיע זמן לצאת מבית המדרש חוץ מערבי שבתות וימים טובים. ת"ר פ' תלמידים היו לו להלל הזקן, ל' מהן ראוין שתשרה שכינה עליהן כמשה רבינו, ול' מהן שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון, ועשרים בינוניים. הגדול שבכולם יונתן בן עוזיאל, אמרו עליו כל עוף שפורח עליו באויר בשעה שהיה עוסק בתורה מיד נשרף, כלומר זיו השכינה היה במושבו. קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא, משנה, תלמוד, הלכות, ואגדות, דקדוקי תורה, ודקדוקי סופרים, קלין וחמורין, וגזירה שוה, תקופות, וגימטריא, שיחת מלאכים, ושיחת שדים, ושיחת דקלים, משלות שועלין, משלות כובסין, דבר גדול מעשה מרכבה, דבר קטן הויא דאביי ורבא, פי' הקושיות שהיו נושאין ונותנין בה עכשיו אביי ורבא, פשוטות וסדורות

תורה אור השלם

1. לְהַנְחִיל אֹהֲבַי יֵשׁ וְאֹצְרֹתֵיהֶם אֲמַלֵּא:
משלי ח כא

2. בְּסֻכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים כָּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ בַּסֻּכּוֹת: ויקרא כג מב

3. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיְיָ וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא:
במדבר ה ו

הגהות הב"ח

(א) גמ' נשים פטורות ויום הכפורים: (ב) רש"י ד"ה משנה כגון. נ"ב והרשב"ם בפ' י"ל דף קלד המליך בפי' בריימתא זו בנחור יומר מפרש"י כאן:

גליון הש"ם

גמ' בל לרבות את הקטנים. עיין פסחים דף מג ע"ב תוס' ד"ה מאן שמעת:

מוסף תוספות

א. ר"ל שהיה אש ממש סביביו. ר"פ.

מוסף רש"י

חוץ מערבי פסחים. כדי שיהו התיעוקות ביום ולא בלילה בשעת הגדה (פסחים קט.). **ראויים שתשרה עליהן שכינה.** אלא שעון הדור גורם ואין הדור ראוי לכך (רשב"ם ב"ב קלד.). **שתעמוד להם חמה כיהושע.** ולמשה נמי עמדה חמה דנפקא לן במס' ע"ז (כה.) אחל אחל, אלא משום דאין תשובין כל כך במשה תלמן ביהושע (ב"ב שם). גמרא. סברת המשניות כענין שאתו מפרשין עליהן לו שני כו' חסורי מחסרא כו' (שם). **הלכות.** הלכה למשה מסיני (שם). **ואגדות.** מדרשי פסוק כגון תנחומא וכולאשים רבה ויקרא רבה (שם). **דקדוקי תורה.** וי"ו דוחה לכם הטמא (ויקרא יא) דמרבינן מייה דם הבכר (שם). **ודקדוקי סופרים.** כגון גזירות שגזרו חכמים שלא יבא לידי חיסור תורה (שם). **קלים וחמורים.** שאדם דן מעצמו (שם). **וגזרות שווה.** כגון יליף קיחה קיחה משדה עפרון (שם, ער' קדושין ב.). **תקופות.** מולד הלבנה (ב"ב שם). **וגימטריאות.** כגון אנכי אנא נפקי בתנים יהבית, ירא ירלאה לאתה נעתה (שם, ער' שבת קח.). **שיחת מלאכי השרת.** להשביעה (ב"ב שם). **ושיחת שדים.** להשביעה ונפקא מיהה לעשות קמיע לרפואה (שם). **ושיחת דקלים.** שבני אדם רגילים לדבר על הדקלים כלכתיב בשלמה (מלכים א ד) ודבר על העצים (ב"ב שם). **משלות כובסין.** לוקח יש בה לגמוד דברי תורה, דלכתיב (קהלת יב) מקן משלים הרבה וכתיב (משלי א) להבין משל ומליצה (ב"ב שם). **מעשה מרכבה.** דיחזקאל (שם). **הויות דאביי ורבא.** שהקשו משניות וברייתות טובא ותירלוס (שם). **להנחיל אוהבי יש.** עולמות, וכל כך למה כי אוצרותיהם מלאים כל טוב, דברי תורה וחכמה (שם). **גדול שבכולן על אחת כמה וכמה.** להבין דבר מתוך דבר יותר ויותר (שם). **ב"ש פוסלין.** דלאו למשמש בעינן (לעיל ז:). **קטן שאין צריך לאמו חייב בסוכה.** מתמכין ליה מדרבנן דחייב לתכנו במצות סוכה (לעיל ב:). **ופיחת את המעזיבה.** טיח, טיט שעל התקרה (יבמות טז.). **בשביל קטן.** דסכיכא ליה לשמאי קטן הלריך לאמו חייב בסוכה (שם).

היו ומכוונות ביד רבן יוחנן בן זכאי, ו) וכך היו מתעסקין בהן. **מתני'** מי שהיה ראשו ורובו בסוכה כו'. **נשים ועבדים** וקטנים פטורים כו'. מנא לן שהנשים פטורות, דתנו רבנן, אזרח, הייתי אומר אזרח בין איש בין אשה, האזרח, להוציא את הנשים. ואקשינן למימרא דאזרח בין איש ובין אשה משמע, והתניא בענין [יום] הכיפורים האזרח לרבות הנשים האזרחיות לענין, אלמא אי לאו דמרבי להן לנשים מהאזרח מתוספת ה"י, אזרח גברי משמע נשי לא משמע. ומשני רבה הלכתא היא ואסמכוה אקרא, כלומר חדא קרא וחדא הלכתא. ואמרינן איזו היא קרא ואיזו היא הלכתא, ותו בהא תרתי בסוכה שהנשים פטורות וביום הכיפורים שהנשים חייבות, אין צריכות לא קרא ולא הלכתא. ישיבת סוכה מצות עשה שהזמן גרמא הוא, וקיימא לן כל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות, אי יום הכיפורים נפקא לן מהא דכתיב איש או אשה כי יעשו מכל חטאת,

ו) מיט מוכן ומוזל דל"ל ואמ"כ נשתכחו מהן וכן פרש"י ובימי האמוראים נשתכחו.